

MARCUS ANTONIUS'UN KİLİKYA POLİTİKASI

Mehmet KURT*

Özet

Marcus Antonius, M.Ö. 39 yılında Anadolu'da bir takım düzenlemelere girişmiş ve Anadolu'nun doğu ve orta bölümünde olduğu gibi, Kilikya'da da doğrudan yönetimine dahil etmek istemediği, kabilesel yoğunluğun bulunduğu bölgeleri, çeşitli yerel hükümdarlara bağlama esasına dayanan geleneksel Roma politikasını uygulamıştır. Antonius'un Dağlık Kilikya'da bağımlı krallar tayin etme politikasını uygularken, kişisel dostluk bağı ön plana çıkardığı anlaşılmaktadır. Dağlık Kilikya'nın diğer bölgelerinde bir dizi bağımlı krallık oluşturmakla yetinmesine karşın, Olba Tapınak Krallığı'nı övgüye değer bir yetkiyle donattığına şahit olmaktayız. Antonius'un, Ovalık Kilikya'da da kişisel dostluk bağı kurarak yerli prensleri kullanma politikasını tercih ettiği görülmür. Onun Ovalık Kilikya'da uyguladığı politikaya en güzel örneği, bağımlı kral Tarkondimotos ve krallığı oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Marcus Antonius, Roma İmparatorluğu, Kilikya, Tarkondimotos, Osmaniye, Adana.*

Abstract

Marcus Antonius' Policy for Cilicia

Marcus Antonius attempted some arrangements in the Anatolian in 39 B.C and he had applied the traditional Roman policy of coupling the regions of tribal accumulations under the sovereignty of Rome to various local kings, which he would not like to have as a part of the administration such as the eastern and central parts of Anatolian, also Cilicia. While Antonius was establishing the vassal kingdom system in the Cilicia Tracheia, it is obvious that he took personal friendships in forefront. Despite of being content with establishing a number of vassal kingdoms in other regions of Cilicia Tracheia, it is obvious that he equipped the Sanctuary Olba Kingdom with praiseworthy authorities. In the Cilicia Pedias, it is to be seen that Antonius had preferred to make use of the local princes by establishing personal friendships. The best example for his policy in the Cilicia Pedias is the one related with the vassal king Tarkondimotos and his Kingdom.

Key Words: *Marcus Antonius, Roman Empire, Cilicia, Tarcondimotos, Osmaniye, Adana.*

---

* Yrd. Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Yunus Emre Yerleşkesi, 70200 KARAMAN. mehmetkurt@kmu.edu.tr

Antik çağda, batıda Korakesion (Alanya)'dan başlayıp, doğuda İssos (Kinet Höyük)'a kadar uzanan ve kuzeyden Toros dağlarıyla çevrelenmiş¹ sahaya Kilikya adı verilmektedir. Kilikya, Soli yakınlarında Lamos Nehri (Limonlu Çayı) sınır olmak üzere, jeomorfolojik açıdan birbirinden tamamen farklı yapıda iki bölgeden oluşur. Nehrin doğusunda yer alan ovalık bölüme Kilikia Pedias (Ovalık/Düz Kilikya) denilirken batıdaki engebeli kesim, Kilikia Trakheia (Dağlık Kilikya) olarak adlandırılmıştır². Coğrafi çeşitlilik, politik çeşitliliği de beraberinde getirdiğinden Kilikya'nın dağlık ve ovalık bölümleri arasında daima kültürel farklılıkların ve karmaşık ilişkilerin yaşanmış olduğu dikkati çekmektedir. Hatta Kilikia Trakheia'nın kendi içerisinde bile kıyı kentleriyle onun hinterlandı arasında, kültürel, sosyo-ekonomik ve dinî farklılıklar görülmüştür³. Bunun içindir ki bölgenin iki bölümünün tarihî gelişimleri, politik durumları, idarî yapıları ve devletlerarası ilişkilerdeki rolleri de farklı olmuştur. Bu karmaşık yapı, Triumvirler yönetiminin üyelerinden olan Marcus Antonius (M.Ö. 83-31)'un Kilikya politikası ve uyguladığı yönetim sisteminde belirgin bir şekilde fark edilmektedir.

Bilindiği gibi, M.Ö. 44 yılında Iulius Caesar'ın cumhuriyetçilerden M. Brutus ve G. Cassius ile arkadaşları tarafından öldürülmesi sonucu, Roma'da iç savaş baladı⁴. Caesar karşıtlarının M.Ö. 42 yılında Makedonya'nın Philippi ovasında Octavianus, Lepidus ve Marcus Antonius'a karşı giriştikleri savaşı kaybetmeleri, karışıklıkların büyümesini önledi. M.Ö. 40 yılında Brindisium'da yapılan antlaşmayla Roma Cumhuriyeti'nin yönetimi Octavianus ve Antonius arasında paylaşılmış ve Anadolu Antonius'un payına düşmüştü⁵. Antonius, aynı yıl Octavianus'un batıda sahip olduğu yetkilerin aynısıyla donatılmış olarak Anadolu'ya geçti ve geleneksel Roma politikasının gereği olarak bir takım düzenlemelere girişti.

Marcus Antonius, M.Ö. 40-39 yılında yaptığı düzenlemeler çerçevesinde Pisidia, Phrygia Paroreia, Antiokheia (Yalvaç) ve Apollonia (Uluborlu)'yu Galatya kralı Amyntas'a; Lykaonia'nın Dağlık Kilikya'ya kadar olan kesimini Laodikeia (Goncalı)'lı Zeno'nun oğlu Polemo'ya verdi⁶. Antonius'un Pontos

¹ Antik yazarlarda Kilikya'nın kuzey sınırı konusunda bk. Ammianus Marcellinus XIV 8, 1; Diodoros XVIII 22.

² Strabon XIV 5, 1.

³ Desideri 1990, 334; Lenski 2001, 417 vd.; Zoroğlu 2001, 425-428.

⁴ Piganiol 1930, 401 vd.; Özsait 1985, 80.

⁵ Kaya 2005b, 145.

⁶ Cassius Dio XLIX 22, 3; Hild-Hellenkemper 1990: 32. Ancak başlangıçta Polemo'nun bölge üzerindeki hâkimiyeti sadece Dağlık Kilikya ile sınırlı kalmış olmalıdır. Çünkü Antonius, Kilikya Eyaleti'nde yaptığı düzenlemeler çerçevesinde Ovalık Kilikya'nın doğusunu Suriye

Krallığı'nı Roma'nın eski düşmanları olan Pontos krallarından VI. Mithridates'in torunu ve II. Pharnakes'in oğlu Dareios'a bıraktığı görülmektedir. Aynı düzenleme çerçevesinde Dağlık Kilikya, Zenopharos'un kızı Aba'ya bırakılan Olba Tapınak Krallığı hariç olmak üzere Mısır kraliçesi Kleopatra'ya, doğuda Amanos dağlarına sınır olan bölgeyse Caesar zamanından beri bu bölgede hüküm süren Tarkondimotos'un yönetimine verildi⁷. Söz konusu düzenlemede Antonius, Pompeius'un Kilikya'da yaptıklarını büyük ölçüde değiştirirken⁸, Pompeius Kilikya'sı'nın batısındaki Pamphylia ve Pisidia'yı Asia Eyaleti'ne bağladı. Pompeiopolis (Viranşehir)'in, Pompeius tarafından verilen özgürlüğüne son veren Antonius, Seleukeia'ya serbest şehir (civitas libera) statüsü tanıdı¹⁰. Olba Tapınak Krallığı'nın başına yerel hanedana mensup Aba adlı kraliçeyi geçirdi¹¹. Böylece M.Ö. 63 yılında, Pompeius tarafından düzenlenen Anadolu eyalet organizasyonu, Antonius tarafından tersine çevrilmiş oldu.

Antonius'un, Anadolu'daki düzenlemeleriyle henüz Roma egemenliğine alınarak bir eyalete dönüştürülememiş doğu bölgelerini yerel hükümdarlara bağışlamıştır. Bir başka ifadeyle, Anadolu'da verimsiz, yönetilmesi güç ve her zaman baş ağrıtabilecek sahalara, Roma'ya bağlı krallıklara bırakıldı¹². Buradan da açıkça anlaşılacağı üzere, Antonius'un Anadolu politikasının temeli, başında

---

Eyaleti'ne dahil etti. Polemo'nun oğlu bölge üzerindeki hâkimiyetini M.S. I. yüzyıl ortalarına kadar devam ettirmiştir. Bu konuda bk. Shaw 1990, 229; Sayar 2004, 27.

⁷ Syme 1995, 162; Kaya 2005a, 19 dn. 35.

⁸ Pompeius, Lex Manilius (= Manilia Yasası) ile meşruiyet kazandırılmış olan ve Anadolu'yu fiilen Roma egemenliği altına alan siyasal düzenlemelerine Kilikya Eyaleti'nden başlamıştır. Pompeius'un Kilikya'da yaptığı düzenlemeler hakkında geniş bilgi için bk. Appianos, *Mithridates*, 96; Plutarkhos, *Pompeius*, 28; Strabon, XIV, 3, 3; Desideri 1991, 302 vd.; Sherwin-White 1994, 265 vd.

⁹ Bu eyaletler içerisinde yer alan Kilikya, onun son fetihlerinden dolayı genişletilmiş ve daha önemli hale gelmiştir. Böylece Pompeius, kendisine Roma tarafından verilen "Maius imperium consulare" yetkisine dayanarak Lykia, Pamphylia ve Pisidia'nın yanında Kilikya'yı da kapsayan Kilikya Eyaleti'ni oluşturmuştu. M.Ö. 56 Kilikya'sı da denilen yeni Kilikya'nın oluşturulmasıyla artık Kilikya Eyaleti, adını aldığı bölge topraklarını da içine alıyordu. Pompeius'un Anadolu'yu terk etmesinden altı yıl sonra Asia Eyaleti sınırları içerisinde yer alan Laodikeia (Goncalı), Synnada (Şuhut) ve Apameia (Dinar) conventusları da Kilikya'ya eklendi. Ne var ki tarihinin en geniş sınırlarına ulaşan eyalet, M.Ö. 49 yılında bu üç conventusun Asia Eyaleti'ne iade edilmesiyle hızlı bir parçalanma sürecine girdi. M.Ö. 44 yılında Caesar tarafından Kleoptra'ya verilmiş olan Kıbrıs ve aynı yıl Syria Eyaleti'ne eklenen Kilikia Pedias, Kilikya Eyaleti'nden ayrıldı. M.Ö. 38-36 yılları arasında diğer bölgelerin de komşu eyaletlere eklenmesi ve bağlı krallara bağlanmasıyla Kilikya Eyaleti'nin parçalanma süreci de tamamlanmış oldu. Bu konuda bk. Kaya 2005a, 19.

¹⁰ Sayar 1999, 209.

¹¹ Magie 1950, I 418; Houwink ten Cate 1961, 34; MaCkay 1968, 98.

¹² Syme 1939, 325; Levick 1967, 25; Er 1991, 27.

Roma'nın güvenini kazanmış yerel önderlerin ya da rahiplerin bulunduğu prenslerin vasıtasıyla yönetme esasına dayanmaktaydı. Aslında bazı istisnalar dışında Roma, Anadolu'yu her zaman bağımlı krallıklarla yönetmiştir. Marcus Antonius'un bu yönetim sistemini en çarpıcı şekilde uyguladığı yerlerden birisi de Kilikya olmuştur. Bu bakımdan Antonius'un yönetimi altındaki Kilikya'da Roma'nın Anadolu yönetim tarzının bütün inceliklerini görmek mümkündür.

Bu cümleden olmak üzere Antonius, Roma'nın Dağlık Kilikya'da uygulamış olduğu politikayı genel hatlarıyla sürdürmüştür. Strabon, tamamen bölgenin kendisine özgü doğal şartlarının bir sonucu olarak ortaya çıkan politikayı şu ifadelerle özetlemektedir:

“Bu karada dağların yüksek oluşu ve üzerinde geniş yaylalara ve meralara sahip olan kabilelerin oturduğundan, gemi yapımında kullanılan kerestenin varlığından ve aynı zamanda limanların, kalelerin ve gizli yerlerin oluşundandır. Bütün bunları göz önünde bulundurarak söylüyorum Romalılar, burada adaleti uygulamak için her zaman yerinde bulunmayan ve beraberinde silahlı kuvvetler bulundurmak zorunda olan Romalı valiler yerine, bölgenin krallar tarafından yönetilmesinin daha iyi olacağını düşündüler”¹³.

Antonius'un Dağlık Kilikya'da daha çok kişisel dostluk bağıını ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu dağlık bölgelerle ilgili olarak durumun önemi, hem Caesar, hem Antonius hem de Octavianus tarafından fark edilmişti. Antonius, kıyı bölgelerindeki stratejik sahaların doğrudan kontrolünü elinde tutmaya çalışmış ve İsauria dağları üzerinde herhangi bir doğrudan Roma yönetimi iddiasından vazgeçmiştir. Bu açıdan bakıldığı zaman, Antonius'un Kilikya politikasında Roma'daki iç savaşları fırsat bilerek Batı Anadolu'ya kadar ulaşmış ve potansiyel bir tehdit unsuru oluşturan Parth saldırılarının önemli bir etkisi olmuş olmalıdır. Asıl yurtları Mezopotamya ile İran'ın kuzeybatısı olan ve M.Ö. 40 yılında Anadolu'ya giren Parthlar, Kilikya Eyaleti'ni ele geçirmekle kalmamış Lydia ve İonia'ya kadar ilerlemişlerdir¹⁴. Anadolu'ya gelen Antonius, bundan sonra muhtemel Parth saldırılarına karşı bir dizi önlem alma ihtiyacı duymuş, bu amaca yönelik olarak onlarla Roma toprakları arasında bir takım bağımlı krallıklar oluşturmuştur¹⁵.

¹³ Strabon XIV 5, 6.

¹⁴ Cassius Dio, XLVIII, 24-28; Arslan 2000, 168.

¹⁵ O halde Antonius'un bağımlı krallar atamasının Philippi Savaşı'ndaki hizmetleri yanında, olası Parth seferine karşı tampon bir bölge yaratma ihtiyacı ve Toros dağlarında barınan kabilelerin kontrol altına alınması gibi gerekçeleri de vardı. Bu konuda bk. Kaya 2005b, 146.

Octavianus ile uzlaşma umudu kalmayan Antonius, Parthlara karşı Anadolu ve Doğu Akdeniz'i güvene alabilmek için, Ptolemaios kraliçesi VII. Kleopatra ile Tarsus'ta buluştu¹⁶. Antonius, Kleopatra'nın istekleri konusunda da büyük bir ikilem içinde kaldı. Bir yandan, onun isteklerine uyması, ordu üzerindeki etkisine zarar vermekteydi. Öte yandan, Mısır kraliçesinin Octavianus tarafına geçmesi, kendisi için çok ağır bir darbe olurdu. Sonunda Antonius, -büyük ihtimalle M.Ö. 34 yılında Parth seferini başarıyla tamamladıktan sonra- Fenike ve Suriye kıyıları, Kıbrıs ve Dağlık Kilikya sahillerinin büyük bir kısmını Kleopatra'ya verdi¹⁷. Antonius'un bu sahaları Mısır kraliçesine hediye etmesi, hem Roma'nın hem de kendisinin geleceği için verilmiş hayati bir karar niteliğindedir. Gerçi eyaletleri vergi veren bağımlı krallıklar haline getirme yetkisini ilk defa Antonius kullanmıyordu. Daha önce Sulla, Caesar ve Pompeius gibi Roma komutanları da böyle yetkiler kullanmışlardı. Ancak Antonius, son davranışıyla Roma Devleti'nin merkezini İtalya'da doğuya kaydırma planını uygulamaya koyduğunu göstermiş oluyordu¹⁸.

Ne yazık ki antik kaynaklarda Kleopatra'ya Kilikia Trakheia'nın nereleri verildiği konusunda açıklayıcı bilgiler bulunmadığından, bu sahaların kesin sınırları tartışma konusu oluşturmıştır. Plutarkhos, söz konusu buluşma sırasında Antonius'un Kleopatra'ya hediye olarak Kilikia Trakheia'nın büyük bir bölümünü verdiğinden söz etmekle birlikte, Kilikya'nın hangi kesimlerinin Ptolemaioslara verildiği konusuna açıklık getirmemektedir¹⁹. Strabon ise gemi yapımına elverişli ağaçlarıyla ünlü liman şehirleri Hamaxia (Sinek Kalesi) ve Elaiussa-Sebaste'nin (Ayaş) Kleopatra'nın mülkiyeti altındaki bölgede

---

¹⁶ Piganiol 1930, 434; Ramsay 2000, 113. O, Kleopatra ile ittifakın kendisine stratejik ve ekonomik açıdan önemli bir güç sağlayacağını düşündüğünden Kleopatra ile işbirliği yapmak, izlediği politikanın bir parçasını oluşturmaktaydı. Çünkü doğunun hâkimi ve efendisi olan Antonius, batıyla ilgili taleplerinden de vazgeçmiş değildi. Bu konuda düşündüğü Parth seferi, ona hem doğuda hem de İtalya'da askerî bir ihtişam sağlayacak, Caesar'ın gerçek halefinin kendisi olduğunu ispatlayacaktı. Ayrıca Octavianus'a karşı savaşabileceği bir ordu da hazırlayacaktı. Kısacası Galya'nın Caesar'a sağladığını Parthia'nın da kendisine sağlayacağını düşünüyordu. Ne var ki Parthlar üzerine yaptığı iki seferde taktik ve stratejik açılarından büyük hatalar yapan Antonius, kuvvetlerinin önemli bir kısmını daha da önemlisi prestijini de kaybetmişti. Bu konuda bk. Rostovtzeff 1960, 143.

¹⁷ Piganiol 1930, 404; Sayar 1999, 206. Antonius'un Kleopatra ile ilişkisi ve daha sonra da evlenmesi, Roma'nın tek hâkimi olma mücadelesi sırasında, Octavianus tarafından propaganda aracı olarak kullanılan konuların başında gelmiştir. Octavianus'un bu konuyu nasıl iç politika meselesi yaptığı ve Antonius'un diğer başarısızlıklarından nasıl yararlandığı konusunda geniş bilgi için bk. Rostovtzeff 1957, 28; 1960, 144 vd.

¹⁸ Rostovtzeff 1960, 144.

¹⁹ Plutarkhos, *Antonius*, 36. 2.

bulduklarını belirtmektedir²⁰. Öte yandan İsauria'daki Domitiopolis (Dindabol)²¹ ile Anamur'un batısındaki Titiopolis (Kalmören Köyü)'in adlarının bu dönemde Antonius'un önde gelen taraftarlarından ikisinin isimlerine izafeten verilmiş olduğu düşünülmektedir²². Bu bilginin doğruluğu kabul edildiğinde Kleopatra'nın sadece Anemurium kıyılarına değil, onun iç kesimlerinde Dekapolis²³ olarak bilinen bölgeye de hâkim olduğu anlaşılır. Ayrıca Antonius, M.Ö. 38-36 yılları arasında yaptığı düzenlemeler sırasında Lykaonia'nın Kilikia Trakheia'ya kadar olan kesimini Zeno'nun oğlu Polemo'ya bıraktığına göre Kleopatra'ya verilen sahaların, Kalykadnos Seleukeia'sından (Silifke) Taşkent'in kuzey ve kuzeydoğusunu içine alan bölgeyi kapsadığı sonucuna ulaşılabilir²⁴. Öte yandan Kilikia Trakheia'da Kleopatra'ya hediye edilen bölgelerin ortak özelliği, gemi yapımına uygun sedir ağaçları ormanları bakımından zengin yerler olmasıdır. Hamaxia, Kleopatra donanması için gerekli kereste ihtiyacını karşılarken; Korakesion, bu keresteyi Mısır'a yükleme limanı işlevi görmüş olmalıdır.

Burada tartışma konusu oluşturan bir diğer sorun da Kleopatra'nın bölge üzerinde ne kadar etkin olduğudur. Ancak onun söz sahibi olduğu yerler, çok geniş bir alana yayılmamış olmalıydı. Çünkü kuzeyde Laranda (Karaman) ve çevresinde Perilaus'un oğlu Antipater'in Derbe Krallığı, doğuda ise Silifke ve çevresinde Olba Tapınak Krallığı hüküm sürmektedir. Antonius, Amyntas ile Polemo'yu diğer beylerden üstün tutarak, bu şekilde bölgenin yönetimini birleştirmiş oluyordu. Öyle anlaşılıyor ki Derbe'li Antipater'e verilen rol oldukça önemliydi. Çünkü M.Ö. 40 yılında Parthlara karşı Kilikya kapılarını savunma görevi ona verilmişti. Antonius'un burada yerli hanedana mensup olan Aba'nın kraliçe olarak tanınması şartını koyması, bölgede Roma yönetim anlayışı ve yerel güçler arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermesi bakımından dikkat çekicidir²⁵.

²⁰ Strabon, XIV 5, 3.

²¹ Ermenek İlçesi Katranlı Köyü'nün kurulu olduğu saha olan Domitiopolis antik kenti konusunda bk. Doğanay 2005, 84-85.

²² Mitford ve Andrews 1980, 1241; Sayar 1999, 207.

²³ Ermenek ve Silifke civarında bulunan Germanikopolis (=Ermenek), Diocaessareia (=Uzuncaburç), Domitiopolis (=Dindebol/Katranlı), Neapolis (=Gargara/Güneyyurt), Lauzandos (=Lafsa/Kirazlıyayla), Zenonopolis (=İnzabol/Elmayurdu), Eirenopolis (=İrnebol), Titiopolis, Klaudiopolis (=Mut) ve Dalisandos (=Belören/Sarıoğlan)'tan oluşan on şehri içine alan bölgeye Dekapolis adı verilmektedir. Bu şehirler konusunda bk. Doğanay 2005, 99 vd. Dekapolis hakkında ayrıca bk. Hild ve Hellenkemper 1990, 235.

²⁴ Mitford ve Andrews 1980, 1241.

²⁵ Syme 1939, 326.

Hiç şüphesiz Dağlık Kilikya bölgesinin en önemli otoritesi, Adana Ovası ve Toroslar arasındaki uygun sahada yerleşmiş olan Olba Tapınak Krallığı idi. Burada bir korsan kızı olan Aba ile Antonius ve Kleopatra arasında anlaşmalı bir düzen kurulmuştu²⁶. Toprakları Olba ve Diokaesareia (Uzuncaburç) dışında, Elaiussa-Sebaste (Ayaş), Korykos (Kızkalesi) ve Kanytela'ya (Kanlıdivane) kadar uzanmaktaydı²⁷. Geri kalanlarla ilgili olarak M.Ö. 40'lı yılların sonlarından M.S. I. yüzyıla kadar olan dönemde dağlık bölgelerin iç kısımlarında ve belki de sahilin büyük bölümüne bir dizi yerel kral tayin edilmişti. Örneğin daha önce de belirtildiği üzere Kleopatra, sözü edilen bölgede Antonius'un iki halefinin anısına Ermenek İlçesi'ne bağlı Dindabol (Katranlı Köyü)'a Domitiopolis ve Anamur'un batısındaki yer alan Kalınören Köyü harabelerine Titiopolis isimlerini vermişti. Bu payeler, söz konusu merkezler etrafındaki bölgeler üzerinde bahşedilen yerel iktidarları yansıtmaktaydı. İsuaria'nın hinterlandı için Antonius tarafından hangi özel düzenlemeler yapılmış olursa olsun, M.Ö. 31 yılındaki Actium Savaşı'ndan sonra dağlık bölge bütünüyle Amyntas'a devredilmiş görünmektedir²⁸.

Dağlık bölgeleri yerel hükümdarların yönetimine bırakma politikasında bağımlı krallar, bu bölgelerden şahsen sorumlu tutulmakta, ancak buraları istedikleri gibi yönetebilmekte ve sömürebilmekteydiler. Fakat bu küçük krallıkların hiçbirisi, halklarından kuvvet toplamak için gerekli güç ve araçlara sahip değillerdi. Bunun sonucu olarak bağımlı krallıklar sistemi, Antonius'un Anadolu egemenliği sırasında sorunsuz ve düzenli olarak işlemiştir. M.Ö. I. yüzyılın ortalarında başlayan ve M.S. I. yüzyıl sonlarına kadar devam eden dönemde, dağlık bölgedeki Kietai (Ketis); Kommagene ve Kappadokia'da Roma emperyalizmiyle sağlanan güçlü himaye ve şiddet sayesinde bu bağımlı krallar, dağ ve ova arasında politik bir entegrasyon oluşturma yolunda çaba göstermeye teşvik edilmişlerdir²⁹.

Antonius'un Anadolu politikası içerisinde Dağlık Kilikya'da uygulamış olduğu yöntem, hem anlaşılır, hem de son derece mantıklıdır. Çünkü diğer bölgeler güçlü komşular arasında paylaştırılırken, Olba ve Seleukeia bölgeleri, övgüye değer bir yetkiyle donatılarak korunmuştur³⁰. Olba Tapınak Krallığı'nın başına, Antonius ve Kleopatra'nın desteğini alan yerel hanedana mensup Aba adlı kraliçe geçirilmiştir. Bu bakımdan Romalıların doğuda yerel hanedanlıklar eliyle yönetim politikasına en çarpıcı örneklerden birisini Olba ve Diokaisareia

²⁶ Strabon XIV 5, 10; Magie 1950, I 1287 dn. 49; Jones 1971, 209.

²⁷ Ünal 2006, 86.

²⁸ Shaw 1990, 228.

²⁹ Shaw 1990, 229.

³⁰ Mitford ve Andrews 1980, 1242.

kentleri oluşturmuştur. Gerçekten de M.Ö. III. yüzyıldan imparator Tiberius'a kadar olan dönemde Olba'nın Anadolu'daki diğer tapınak kentlerine kıyasla daha özerk bir yapıya sahip olduğu görülmektedir³¹. Olba'nın Pessinus ve Komana pontika (=Pontos komanası) gibi diğer tapınak kentlerine göre daha fazla otonomiden yararlanması, tamamen Roma'nın doğu politikasının bir ürünü olup, Anadolu'nun geleneksel güçleriyle Roma yönetim tarzı arasındaki ilişkileri ayrıntılı bir şekilde gözler önüne sermektedir³². Öyle anlaşılıyor ki Roma yönetimi ve yerel güçlerin birlikte yönetimini esas olan politikada, Teukros'un oğlu Aias tarafından kurulduğu bildirilen Tarhu kültürünü yöneten rahiplerin büyük etkisi olmuştur³³. Söz konusu kültürün kökleri bu halk için yabancı olmayan Tarhudas kültüne dayanıyor olmalıdır. Lehçe değişikliğiyle Teukros şekline dönüşmüştür³⁴. O halde bölgede bağımlı krallar vasıtasıyla gerçekleştirilen yönetim tarzı, Antonius tarafından da başarıyla uygulanmış görünmektedir. Coğrafi yapısından dolayı kontrolü son derece zor olan, ancak gemi yapımı için çok gerekli olan keresteye sahip olduğundan mutlaka Roma kontrolünde tutulması gereken bölgede, Antonius'un yapmış olduğu kişisel düzenlemelerin çoğunun en büyük siyasi rakibi Octavianus tarafından da onaylanıp devam ettirilmesi, sözü edilen politikanın önemine işaret etmektedir.

M.Ö. 50'li yılların sonunda ve M.Ö. 40'lı yılların başında Roma Devleti, iç savaşla bölünme sürecinde Anadolu'nun güneyindeki dağlık bölgelerin kontrolü konusunda, bir takım güçlüklerle karşılaşmıştır. Romalı yöneticiler, kişisel ajanları aracılığıyla aşamalı dolaylı kontrole doğru bilinçli bir şekilde geri çekildiler. Bu sadece İsauria'ya değil, Toroslarda ve Adana Ovası'nı çevreleyen Antitoroslarda, kuzeyde Katonia dağlık bölgesi ve doğuda Amanos dağlarından oluşan dağlık bölgelerde de uygulandı. Cicero'dan sonra Anadolu'nun diğer yerlerinde olduğu gibi burası için de Pompeius hükümetinin bir icadı olan yerli prensler kullanma yoluna gidilmiştir. Caesar'ın onayladığı bu politikayı Antonius devam ettirmekle yetinmedi, daha da genişletti.

Ovalık Kilikya'da Antonius'un tayin ettiği bağımlı krallıkların en dikkat çekici olanı Tarkondimotos Krallığı'dır³⁵. M.Ö. 67 yılında Pompeius Magnus'un denizde ve karada yenilen korsanları Doğu Kilikya sahil kentlerine

³¹ Trampedach 2001, 285.

³² Gotter 2001, 289 vd.

³³ Trampedach 1999, 94.

³⁴ Tırpan 1994, 409.

³⁵ Tarkondimotos Krallığı'nın soyağacı incelendiği zaman Yunan makam ve unvanlarının kullanıldığı, çeşitli Yunan isimleri seçildiği görülmektedir. Sadece Tarkondimotos'un kendi adı eski Luvi Fırtına Tanrısı Tarhunt'u koruduğu için, onun kökenine işaret etmekteydi. Bu konuda ve soyağacı için bk. Tobin 2001, 382 dn. 11. Ayrıca Tarkondimotos için bk. Sullivan 1990, 185, 192; Syme 1995, 161-165.

yerleştirmesi, bağımlı kral tayin etme geleneğini de başlatmıştı oldu. M.Ö. 64-31 yılları arasında Tarkondimotos'un bölge yönetiminde en dikkate değer nokta, Roma ile Parthlar arasında tampon bir bölge oluşturması nedeniyle, Seleukosların yerini alma mücadelesi veren bu iki güç arasında bir salıncak politikası izlemek durumunda kalmış olmasıdır³⁶. Tarkondimotos'un Seleukoslar İmparatorluğu'nun yıkılmasından sonra, ortaya çıkan iktidar boşluğunu zamanında gördüğü ve politikasını Roma ile iyi ilişkiler kurulması üzerine oturttuğu, bu amaçla Roma'nın Doğu Akdeniz'deki yöneticilerine sadakatini göstermekten hiçbir zaman çekinmediği anlaşılmaktadır. Pompeius ve Cicero, bu dönemde tüm bağımlı krallar için gibi Tarkondimotos için de "Roma halkının dostu ve müttefiki" tabirini kullanmışlardır. Tarkondimotos'un Antonius'a olan sadakati ve dostluğu, bastırmış olduğu paralarda kendisini kral Tarkondimotos Philantonius olarak adlandırmasından da anlaşılmaktadır³⁷.

Antonius, Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi, elinde bulundurduğu Ovalık Kilikya'nın doğu kesiminde de büyük ve güçlü krallar yerine, başında Roma'nın güvenebileceği yerel önderler yoluyla egemen olma politikasını tercih etmiştir. Bu politikaya uygun olarak, M.Ö. 39 yılında Ovalık ve Dağlık Kilikya arasındaki bölgede Tarkondimotos yönetiminde başkenti Hieropolis-Kastabala³⁸ olan bağımlı bir krallık oluşturdu³⁹. Antonius'un bu krallığı oluşturmaktaki amacı, bölgede Seleukosların son zamanlarından beri devam eden yönetim zaaflarını gidermek ve Roma için hayati önem taşıyan Anadolu-Suriye bağlantısını devam ettirmektir. Öte yandan muhtemel Parth saldırıları da önemli bir etken olmuş olmalıdır. O halde Hellenistik, Roma Cumhuriyet ve Erken İmparatorluk dönemlerinde, Dağlık Kilikya'da yerel kültürler, doğuda Roma egemenlik politikasının unsurlarından biri olarak öne çıkarıldı. Kilikia Pedias için de durum çok farklı değildir. Roma'nın Kilikya'daki egemenliği için Doğu Dağlık Kilikya'da Teukrosların gördüğü işlevi, Ovalık Kilikya'nın doğusunda da Tarkondimotos üstlenmişti⁴⁰.

Bilindiği üzere Antonius, M.Ö. 31 yılında Actium Savaşı'nda Octavianus'a yenildi ve tarih sahnesinden çekildi. Ayrıca söz konusu savaş,

³⁶ Sayar 2000, 6.

³⁷ Head 1911, 735. Tarkondimotos'un parasının üzerindeki portresi, onu Yunan krallarının kraliyet tacını giymiş halde tasvir etse de o, kısa kesilmiş saçlı, kırışık alnı ve çıkıntılı çenesiyle Roma'lı bir görünüm almıştır. Bu nedenle yeni kral olarak Roma'ya karşı sadakat ve bağlılığını Roma tarzı resmiyle göstermiştir. Bu konuda bk. Tobin 2001, 384. Ayrıca Tarkondimotos'un Philantonius unvanlı ve M.Ö. 40-36 yılları arası döneme ait sikkeleri konusunda bk. Hill 1900, 129 vd., 237, Lev. XXXIX, 8; Magie 1950, I 434, 1283 dn. 18; Jones 1971, 202.

³⁸ Çukurova'nın kutsal kenti Kastabala konusunda geniş kaynakça için bk. Syme 1995, 153 dn. 3.

³⁹ Strabon XIV 5, 18; Hild ve Hellenkemper 1990, 32; Sayar 2001, 373; Sayar 2004, 27.

⁴⁰ Zoroğlu 2001, 427.

Roma'da altmış yıl süren iç karışıklıkları sona erdirerek Principatus devrini başlattı ve Octavianus'u Roma'nın tek hâkimi durumuna getirdi. Octavianus, hiç vakit geçirmeden M.Ö. 29 yılında Roma barışını sağlama düşüncesinin sonucu olarak bölgede bir takım idarî düzenlemelere girişti. Bu organizasyon çerçevesinde Amyntas'ın Krallığına dokunulmadığı gibi, son savaştaki hizmetlerinin karşılığı olarak, İsauria ve Antonius tarafından Kleopatra'ya verilmiş olan Kilikia Trakheia verilerek sınırlarını genişletmesine izin verildi⁴¹. Dağlık Kilikya'da olduğu gibi, Tarkondimotos hanedanlığı yönetimindeki Amanos bölgesinde de Antonius'un kişisel düzenlemelerinin çoğu Octavianus tarafından da devam ettirildi. Tarkondimotos Krallığı'nın topraklarının büyük bir bölümü Kappadokia kralı I. Arkhaleos'a verildi⁴². Octavianus'un bu ilk düzenlemeleri sırasında Galatya kralı Amyntas ve Kappadokia kralı I. Arkhaleos dışındaki tüm krallar, kendilerine Antonius tarafından verilmiş krallıklarını kaybettiler⁴³.

Sonuç olarak, Marcus Antonius'un Anadolu'da yaptığı düzenlemelerde Kilikya önemli bir yer tutmuştur. Antonius, Kilikya'da verimsiz, yönetilmesi güç ve sorunlu sahaları bağımlı krallar eliyle yönetme politikasını sürdürmekle kalmamış, kişisel dostluk bağlarını güçlendirmek suretiyle çok daha sağlam bir zemine oturtmuştur. Bu açıdan Roma'nın doğuya yerli bağımlı hükümdarlar aracılığıyla egemen olma politikası, Antonius tarafından şartlara ve zamana uyarlanarak Kilikya'da başarıyla uygulanmıştır. Antonius'un Kilikya politikasının şekillenmesinde bölgenin kendisine özgü jeomorfolojik yapısı etkili olduğu gibi, zaman zaman batı Anadolu'ya kadar uzanan Parth saldırıları, yerel güçler ve kültürler belirleyici unsurlar olmuştur. Antonius'un kendi içerisinde bile coğrafi farklılıklar gösteren Dağlık Kilikya'da uyguladığı yönetim ve izlediği politika oldukça etkili olmuştur. Bu politikanın en dikkati çeken ürünü Ovalık Kilikya'daki Tarkondimotos Krallığı'dır.

Antonius'un politikasında, Kilikya'nın Akdeniz kıyısındaki korsan faaliyetlerine açık olması bakımından stratejik olan bölgeleri sürekli elde tutma çabası göze çarpmaktadır. Akdeniz ticaretini elde tutma ve gemi yapımı için ihtiyaç duyulan kereste ihtiyacı bunu zorunlu kılmaktaydı. Öte yandan söz

---

⁴¹ Shaw 1990, 208. Augustus tarafından Amyntas'ın sınırlarını bu şekilde genişletmesine izin verilmesinin sebebi, Torosların yönetilmesi güç ve sorunlu bölgelerini yatıştırmak ve sükunu yeniden sağlamaktır. Ancak Galatya kralının M.Ö. 25 yılında öldürdüğü bir Homanad beyinin karısı tarafından öldürülmesi üzerine, Galatya Krallığı ilhak edilerek Anadolu'daki ilk imparator eyaleti olan Provincia Galatia kuruldu. Eyaletin kuruluşuyla ilgili gelişmeler konusunda bk. Kaya 2005b, 159 vd.

⁴² Hild ve Hellenkemper 1990, 32; Lewin 1991, 173.

⁴³ Kaya 2005b, 148.

konusu politikayı, burada korsanlıktan çok çekmiş Roma için, böyle olaylarla yeniden karşılaşmama adına bir önlem olarak değerlendirmek de mümkündür. Ayrıca Antonius, Apameia Barışı'ndan bu yana Roma'nın geleneksel doğu politikasına uygun olarak Dağlık Kilikya'da bir takım bağlı krallıklar meydana getirerek, bunların birbirine karşı denge unsuru oluşturmalarına özen göstermiştir. Böylelikle özellikle Roma iç savaşları sırasındaki karışık dönemlerde sık sık buralara müdahale etmek durumunda kalmamıştır.

BİBLİYOGRAFYA

- Ammianus Marcellinus, *Rerum Gestarum Libri qui Supersunt* (The Surviving Boks of History of Ammianus Marcellinus), Çev. J. C. Rolfe (The Loeb Classical Library), London 1963-1964.
- Appianos *Romaika* (Appian's Roman History), Çev. H. White (The Loeb Classical Library), London 1955.
- Arslan 2000 Murat Arslan, *Antikçağ Anadolu'sunun Savaşçı Kavmi Galatlar*, İstanbul 2000.
- Calder 1912 William M. Calder, "Colonia Caesareia Antiocheia", *Journal of Roman Studies*, 2, 105-109.
- Cassius Dio *Historia Romana* (Dio's Roman History), Çev. E. Car (The Loeb Classical Library), London 1961.
- Desideri 1990 Paolo Desideri, "Cilicia from Kizzuwatna", *X. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, 327-335.
- Desideri 1991 Paolo Desideri, "Strabo's Cilicians", *Anatolia Antiqua*, I, 299-304.
- Diodoros, *Bibliotheke Historikhe* (Library of History of Diodorus Sicily), Çev. C. H. Oldfather (The Loeb Classical Library), London 1953.
- Doğanay 2005 Osman Doğanay, *Ermenek ve Yakın Çevresindeki Antik Yerleşim Birimleri*, Konya 2005.
- Gotter 2001 Ulrich Gotter, "Tempel und Grossmacht: Olba/Diokaisareia und das Imperium Romanum", Şurada: *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica*, XIII, 411-416.
- Head 1911 Berclay V. Head, *Historia Numorum*, A Manual of Grek Numismatics, Oxford 1911.
- Hild ve Hellenkemper 1990 Friedrich Hild-Hansgerd Hellenkemper, *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini*, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1990.
- Hill 1900 George Francis Hill, *Catalogue of the Grek Coins of Lykaonia, Isauria and Cilicia*, London 1900.

Houwink ten Cate 1961

Philo. H. J. Houwink ten Cate, *The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period*, Leiden 1961.

Jones 1971

A. H. M. Jones, *The Cities of the Eastern Roman Provinces*, Oxford 1971.

Kaya 2005a

Mehmet Ali Kaya, "Anadolu'da Roma Eyaletleri: Sınırlar ve Roma Yönetimi", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 24/38, 11-30.

Kaya 2005b

Mehmet Ali Kaya, *Anadolu'daki Galatlar ve Galatya Tarihi*, İzmir 2005.

Lenski 2001

Noel Lenski, "Relations Between Coast and Hinterland in Rough Cilicia", Şurada: *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica*, XIII, 417-424.

Levick 1967

Barbara Levick, *Roman Colonies in Southern Asia Minor*, Oxford 1967.

Lewin 1991

Ariel Lewin, "Banditismo E Civitas nella Cilicia Tracheia Antica E Tardoantica, Scambi e identità culturale: La Cilicia", *Quaderni Storici*, 76/a, XXVI, n.1, 167-181.

Lloyd 2000¹⁴

Seton Lloyd, *Türkiye'nin Tarihi, Bir Gezginin Gözüyle Anadolu Uygarlıkları*, (Çeviren: Ender Varinliçoğlu), Ankara 2000.

MaCkay 1968

Theodora Stilwell MaCkay, *Olba in Rough Cilicia*, Submitted on the Faculty of Bryn Mawr Collage in partial fulfilment of the requirements for the Degree of Doctor of Philosophy, April 5.

Magie 1950

David Magie, *Roman Rule in Asia Minor I-II*, Princeton, New Jersey 1950.

Mitford ve Andrews 1980

Terence Bruce Mitford - St. Andrews, "Roman Rough Cilicia", *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt*, II, 7.2, 1230-1261.

Özsait 1985

Mehmet Özsait, *Hellenistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul 1985.

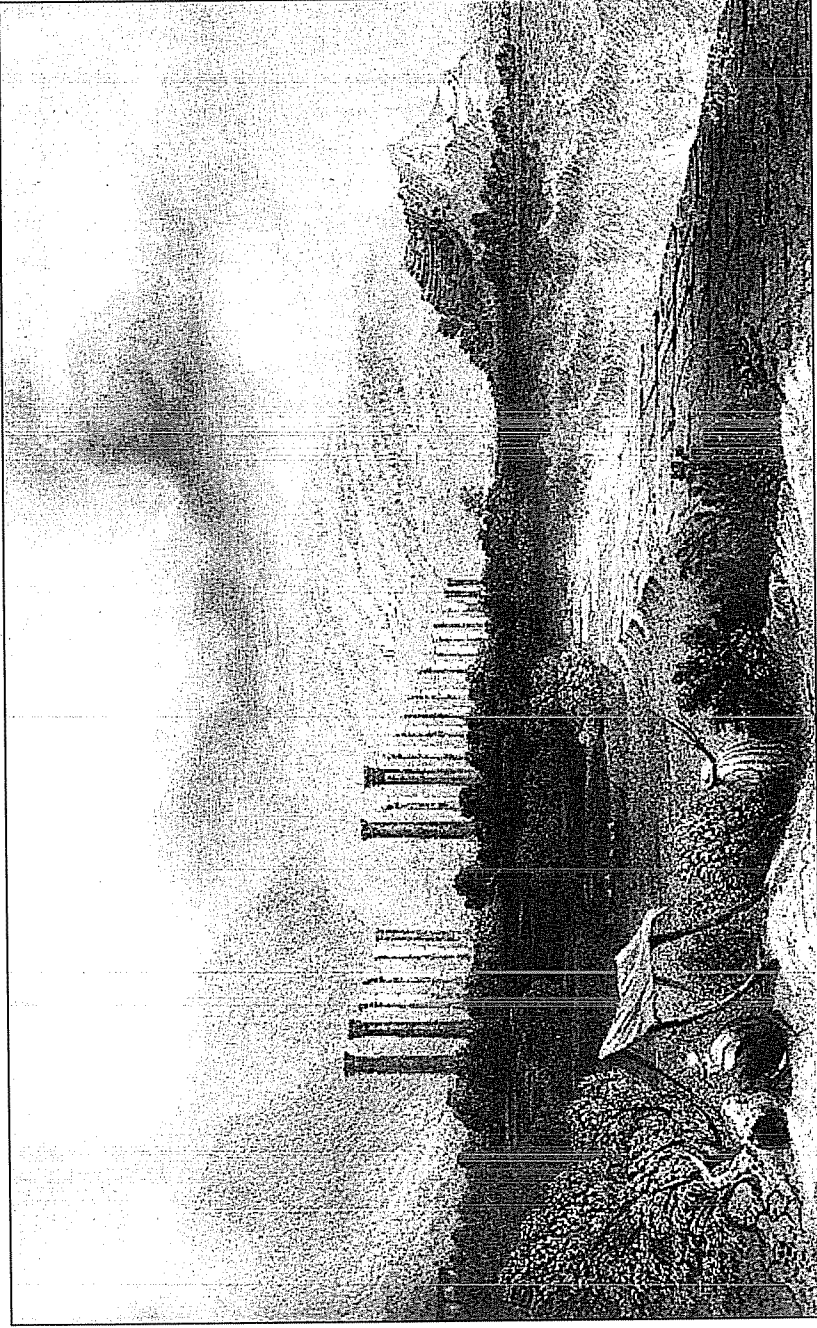
Piganiol 1930

André Piganiol, *La Conquête Romaine*, Paris 1930.

- Plutarkhos, *Bio Paralleloï* (Plutarch's Paralel Lives), Çev. B. Perin (The Loeb Classical Library) London 1948.
- Ramsay 2000 William Mitchell Ramsay, *Tarsus, Aziz Pavlus'un Kenti*, (Çev. Levent Zoroğlu), Ankara 2000.
- Rostovtzeff 1957 M. I. Rostovtzeff, *The Social and Economic History of Roman Empire*, Oxford 1957.
- Rostovtzeff 1960 M. I. Rostovtzeff, *Rome*, New York 1960.
- Sayar 1999 Mustafa Hamdi Sayar, "Antik Kilikya'da Şehirleşme", *XII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I, 193-216.
- Sayar 2000 Mustafa Hamdi Sayar, "Çukurova'nın Kutsal Kenti Kastabala", *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*, 99, 2-14.
- Sayar 2001 Mustafa Hamdi Sayar, "Tarkondimotos, seine Dynastie, seine Politik und seine Reich", *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica XIII* (Paris), 373-380.
- Sayar 2004 Mustafa Hamdi Sayar, "Das Ebene Kilikien vom Tod Alexanders des Großen bis zur Gründung der Provinz Cilicia durch Kaiser Vespasian (323 v. Chr.-72/73 n. Chr.)", *Kulturbegegnung in einem Brückenland, Gottheiten und Kulte als Indikatoren von Akkulturationsprozessen im Ebenen Kilikien*, Bonn.
- Shaw 1990 Brent D. Shaw, "Bandit Highlands and Lowlands Peace: The Mountains of Isauria-Cilicia", *Journal of Economic and Social History of the Orient*, XXXIII/III, 199-233.
- Sherwin-White 1994 A. N. Sherwin-White, "Lucullus, Pompey and the East", *The Cambridge Ancient History*, IX, 265-274.
- Strabon *Antik Anadolu Coğrafyası* (Geographika: XII, XIII, XIV), Çev. A. Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 2000.
- Sullivan 1990 R. D. Sullivan, *Near Eastern Royalty and Rome 100-30 B. C.*, Toronto-Buffalo-London 1990.
- Syme 1939 Ronald Syme, "Observations on the Province of Cilicia", *Anatolian Studies Presented W. H. Buckler* (Edited W. M. Calder, J. Keil), 299-332.
- Syme 1995 Ronald Syme, *Anatolica Studies in Strabo*, Oxford University Press, Oxford.

- Tırpan 1994 Ahmet Adil Tırpan, "Kilikya Tracheia'da Poligonol Taş Örgümlü Duvarlar", *XI. Türk Tarih Kongresi Bildirileri*, I. Cilt, 1994, 405-24.
- Tobin 2001 Jennifer Tobin, "The Tarcondimotid Dynasty in Smooth Cilicia", Şurada: *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica*, XIII, 381-388.
- Trampedach 1999 Kai Trampedach, "Teukros und Teukriden, zur Gründungslegende des Zeus Olbios-Heiligtums in Kilikien", *Olba*, II/1, 94-110.
- Trampedach 2001 Kai Trampedach, "Tempel und Grossmacht: Olba in Hellenistischer Zeit", Şurada: *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica*, XIII, 269-288.
- Ünal 2006 Ahmet Ünal, "Hitit İmparatorluğu'nun Yıkılışından Bizans Dönemi'nin Sonuna Kadar Adana ve Çukurova Tarihi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15/3 (Arkeoloji Özel Sayısı), 67-102.
- Zoroğlu 2001 Levent Zoroğlu, "Dağlık Kilikya-Ovalık Kilikya", Şurada: *La Cilicie: Espaces et Pouvoirs Locaux, Varia Anatolica* XIII, 425-428.

Mehmet Kurt

Pompeipolis Harabeleri (Gravirlerle Türkiye V)